

473

USTAWA

z dnia 11 października 1991 r.

o referendum gminnym.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. W referendum mieszkańcy gminy wyrażają w drodze głosowania swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy lub odwołania rady gminy przed upływem kadencji.

2. Referendum gminne polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie albo na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami.

Art. 2. W referendum gminnym mają prawo brać udział mieszkańcy gminy stale zamieszkujący na jej obszarze i posiadający czynne prawo wyborcze do rad gmin.

Art. 3. 1. W sprawach samoopodatkowania mieszkańców na cele publiczne oraz odwołania rady gminy przed upływem kadencji rozstrzyga się wyłącznie w drodze referendum gminnego.

2. Referendum może być przeprowadzone w każdej innej sprawie ważnej dla gminy.

Art. 4. Referendum w sprawie odwołania rady gminy nie przeprowadza się, jeżeli do upływu kadencji rady pozostało mniej niż 6 miesięcy.

Rozdział 2

Referendum przeprowadzane z inicjatywy rady gminy

Art. 5. 1. Rada gminy podejmuje uchwałę o przeprowadzeniu referendum w sprawie samoopodatkowania mieszkańców na cele publiczne lub w innej sprawie ważnej dla gminy bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby radnych.

2. Uchwała, o której mowa w ust. 1, powinna zawierać:

- 1) pytanie lub pytania referendum w liczbie nie przewyższającej pięciu albo warianty decyzji zaproponowane mieszkańcom gminy do wyboru,
- 2) w przypadku gdy przedmiotem referendum jest samoopodatkowanie mieszkańców na cele publiczne — wskazanie konkretnego celu (celów) i zasad samoopodatkowania,
- 3) termin przeprowadzenia referendum,
- 4) wzór karty do głosowania.

Art. 6. 1. Uchwała rady gminy o przeprowadzeniu referendum podlega bezwzględnemu opublikowaniu przez rozplakatowanie na terenie gminy lub w inny sposób zwyczajowo w niej przyjęty oraz opublikowaniu w dzienniku urzędowym województwa.

2. Referendum przeprowadza się między 30 a 35 dniem od dnia opublikowania uchwały rady na terenie gminy.

Rozdział 3

Referendum przeprowadzane na wniosek mieszkańców

Zasady ogólne

Art. 7. 1. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców gminy wystąpić może:

- 1) obywatel lub grupa obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do rady danej gminy,
- 2) struktura terenowa partii politycznej lub organizacji społecznej działająca w danej gminie.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, zwane są dalej inicjatorami referendum.

Art. 8. 1. Inicjator referendum powiadamia na piśmie wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) o zamiarze wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum.

2. Powiadomienie, o którym mowa w ust. 1, zawierać powinno:

- 1) jeżeli inicjatorem referendum jest obywatel — jego nazwisko, imię, datę urodzenia, adres i numer dowodu osobistego,
- 2) jeżeli inicjatorem referendum jest grupa obywateli — nazwiska, imiona, daty urodzenia, adresy i numery dowodów osobistych wszystkich członków grupy oraz wskazanie osoby będącej jej pełnomocnikiem,
- 3) jeżeli inicjatorem referendum jest partia polityczna lub organizacja społeczna — jej nazwę, adres siedziby na terenie gminy oraz nazwisko, imię, datę urodzenia, adres i numer dowodu osobistego osoby będącej jej pełnomocnikiem,
- 4) określenie sprawy, w której ma zostać przeprowadzone referendum.

3. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) niezwłocznie potwierdza na piśmie otrzymanie powiadomienia.

4. Pełnomocnikiem inicjatora referendum może być jedynie osoba, której przysługuje prawo wybierania do rady danej gminy.

5. Na pisemny wniosek inicjatora referendum, wójt lub burmistrz (prezydent miasta), w ciągu 7 dni od otrzymania wniosku, powiadamia w formie pisemnej inicjatora referendum lub jego pełnomocnika o liczbie mieszkańców gminy uprawnionych do głosowania. Liczba ta stanowi podstawę obliczeń, o których mowa w art. 13 ustawy o samorządzie terytorialnym.

6. Inicjator referendum w sprawie odwołania rady gminy przed upływem kadencji powiadamia o zamiarze wystąpienia z taką inicjatywą również wojewódzkiego komisarza wyborczego; do tego powiadomienia stosuje się przepisy ust. 1 i 3.

Art. 9. 1. Inicjator referendum na swój koszt i w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie podaje do wiadomości jej mieszkańców przedmiot zamierzonego referendum.

2. Informacja o zamierzonym referendum w sprawach, o których mowa w art. 5 ust. 1, musi spełniać warunki zawarte w art. 5 ust. 2 pkt 1 i 2.

3. Informacja o zamierzonym referendum w sprawie odwołania rady gminy musi zawierać uzasadnienie odwołania.

Art. 10. 1. W terminie 60 dni od dnia powiadomienia wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) o zamiarze wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum jego inicjator zbiera podpisy mieszkańców uprawnionych do wybierania rady danej gminy i pragnących poprzeć inicjatywę w tej sprawie.

2. Podpisy zbiera się na kartach, z których każda zawiera informacje o przedmiocie zamierzonego referendum oraz o jego inicjatorze.

3. Mieszkaniec gminy popierający wniosek o przeprowadzenie referendum podaje na karcie nazwisko, imię, datę urodzenia, adres i numer dowodu osobistego. Dane te potwierdza własnoręcznym podpisem.

Art. 11. 1. Inicjator referendum przekazuje pisemny wniosek o przeprowadzenie referendum wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) i może żądać od niego pisemnego potwierdzenia.

2. Wniosek o przeprowadzenie referendum musi spełniać warunki, o których mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1 i 2.

3. Do wniosku dołącza się karty, o których mowa w art. 10 ust. 2.

Art. 12. 1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) przekazuje bezzwłocznie wniosek, o którym mowa w art. 11, radzie gminy.

2. Rada gminy powołuje ze swego grona komisję do sprawdzenia, czy wniosek mieszkańców o przeprowadzenie referendum odpowiada przepisom ustawy o samorządzie terytorialnym i ustawy niniejszej.

3. Do udziału w pracach komisji zaprasza się w charakterze obserwatora inicjatora referendum lub jego pełnomocnika. Inicjator referendum lub jego pełnomocnik może w razie potrzeby składać komisji dodatkowe wyjaśnienia i przedstawiać dowody. Komisja może również żądać od inicjatora referendum lub jego pełnomocnika złożenia takich wyjaśnień i przedstawienia dowodów.

4. Wniosek o przeprowadzenie referendum, który nie spełnia warunków, o których mowa w art. 11, komisja zwraca inicjatorowi, wyznaczając 14-dniowy termin do usunięcia uchybień.

5. Jeżeli komisja stwierdzi, że wniosek o przeprowadzenie referendum zawiera uchybienia, których nie można usunąć, przekazuje wniosek radzie gminy wraz ze swoją opinią.

6. Przepisy ust. 4 i 5 odnoszą się również do uchybień w wykazie mieszkańców gminy popierających wniosek.

Art. 13. 1. Rada gminy podejmuje uchwałę o przeprowadzeniu referendum, jeżeli wniosek mieszkańców spełnia wymogi ustawy o samorządzie terytorialnym i ustawy niniejszej oraz nie prowadzi do rozstrzygnięć sprzecznych z prawem; rada gminy jest związana treścią wniosku.

2. W przypadku zbiegu dwu lub więcej wniosków mieszkańców o przeprowadzenie referendum, rada gminy podejmuje uchwałę o ich przeprowadzeniu w kolejności, w jakiej zostały przekazane wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) przez inicjatorów lub ich pełnomocników. Rada gminy może również, jeśli jest to możliwe, poddać

wszystkie lub część wniosków pod jednoczesne referendum gminne.

Art. 14. Rada gminy podejmuje uchwałę o przeprowadzeniu referendum lub odrzuceniu wniosku mieszkańców nie później niż w ciągu 30 dni od daty przekazania wniosku wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta).

Art. 15. Uchwała rady gminy o przeprowadzeniu referendum na wniosek mieszkańców, podlega opublikowaniu zgodnie z art. 6 ust. 1.

Art. 16. 1. Na uchwałę rady gminy odrzucającą wniosek mieszkańców o przeprowadzenie referendum, a także na niedotrzymanie przez radę gminy terminu określonego w art. 14, inicjatorowi wniosku służy skarga do sądu administracyjnego w terminie 14 dni od dnia doręczenia uchwały lub upływu terminu do jej podjęcia.

2. Naczelny Sąd Administracyjny rozpatruje odwołanie w terminie 14 dni. Postanowienie sądu jest ostateczne.

3. Postanowienie uwzględniające skargę zastępuje uchwałę rady.

Art. 17. Referendum przeprowadza się w okresie między 30 a 35 dniem od daty opublikowania na terenie gminy uchwały rady w tej sprawie lub od dnia ogłoszenia przez Naczelny Sąd Administracyjny postanowienia, o którym mowa w art. 16 ust. 2.

Rozdział 4

Referendum w sprawie odwołania rady gminy

Art. 18. 1. Inicjator referendum w sprawie odwołania rady gminy przekazuje wniosek mieszkańców wojewódzkiemu komisarzowi wyborczemu i może żądać od niego pisemnego potwierdzenia otrzymania wniosku.

2. Do wniosku dołącza się karty, o których mowa w art. 10 ust. 2.

3. Wojewódzki komisarz wyborczy zwraca inicjatorowi lub jego pełnomocnikowi wniosek zawierający usterki i wyznacza 14-dniowy termin do ich usunięcia.

4. Wojewódzki komisarz wyborczy odrzuca wniosek o przeprowadzenie referendum, w którym stwierdził nie dające się usunąć uchybienia. Postanowienie o odrzuceniu wniosku przekazuje się niezwłocznie inicjatorowi referendum lub jego pełnomocnikowi.

5. Przepisy ust. 3 i 4 odnoszą się również do uchybień w wykazie mieszkańców gminy popierających ten wniosek.

6. Inicjator referendum lub jego pełnomocnik może, w razie potrzeby, składać wojewódzkiemu komisarzowi wyborczemu dodatkowe wyjaśnienia i przedstawiać dowody. Wojewódzki komisarz wyborczy może także żądać od inicjatora referendum lub jego pełnomocnika takich wyjaśnień lub dowodów.

Art. 19. 1. Wojewódzki komisarz wyborczy postanawia o przeprowadzeniu referendum, jeżeli wniosek mieszkańców spełnia wymogi ustawy o samorządzie terytorialnym i niniejszej ustawy.

2. W przypadku zbiegu dwu lub więcej wniosków, o których mowa w ust. 1, wojewódzki komisarz wyborczy postanawia o przeprowadzeniu referendum w terminie licznym od dnia otrzymania wniosku pierwszego.

Art. 20. Wojewódzki komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum lub odrzuceniu wniosku nie później niż w ciągu 30 dni od daty jego złożenia.

Art. 21. Postanowienie wojewódzkiego komisarza wyborczego o przeprowadzeniu referendum podlega opublikowaniu zgodnie z art. 6 ust. 1.

Art. 22. 1. Od postanowienia wojewódzkiego komisarza wyborczego odrzucającego wniosek o przeprowadzenie referendum, o którym mowa w art. 18, a także niedotrzymania przez komisarza terminu określonego w art. 20, inicjatorowi wniosku służy odwołanie do sądu administracyjnego w terminie 14 dni od daty doręczenia postanowienia.

2. Sąd administracyjny rozpatruje odwołanie w terminie 14 dni. Postanowienie sądu jest ostateczne.

3. Postanowienie sądu uwzględniające odwołanie zastępuje postanowienie wojewódzkiego komisarza wyborczego.

4. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w przypadku, o którym mowa w art. 18 ust. 3.

Art. 23. Referendum, o którym mowa w art. 18 ust. 1, przeprowadza się między 45 a 50 dniem od opublikowania na terenie gminy postanowienia w tej sprawie wojewódzkiego komisarza wyborczego albo od dnia ogłoszenia przez Naczelny Sąd Administracyjny postanowienia, o którym mowa w art. 22 ust. 3.

Rozdział 5

Tryb przeprowadzania oraz ustalanie i ogłaszanie wyników referendum

Art. 24. 1. Referendum przeprowadzają i ustalają jego wynik powołane w tym celu komisje terytorialne i obwodowe.

2. Terytorialną komisję powołuje:

- 1) rada gminy — w sprawie dotyczącej samoopodatkowania mieszkańców na cele publiczne lub w innej sprawie ważnej dla gminy,
- 2) wojewódzki komisarz wyborczy — w sprawie odwołania rady gminy przed upływem kadencji.

3. Obwodowe komisje powołuje komisja terytorialna.

4. Komisja terytorialna ustala wzory formularzy protokołów sporządzanych przez komisję.

5. Komisje posługują się odpowiednio pieczęcią terytorialnej i obwodowej komisji wyborczej, ustanowioną dla tych komisji w wyborach do rad gmin.

Art. 25. Komisja terytorialna dla przeprowadzenia referendum zarządza wydrukowanie potrzebnej liczby kart do głosowania i zapewnia dostarczenie ich do obwodów głosowania.

Art. 26. 1. Karta do głosowania obejmuje:

- 1) oznaczenie referendum (organu, który postanowił o przeprowadzeniu referendum, datę referendum),
- 2) pytanie albo warianty rozwiązywania sprawy będącej przedmiotem referendum; jeżeli referendum polega na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytanie, na karcie do głosowania zamieszcza się również wyrazy: „tak” i „nie”, a gdy referendum polega na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami, przy każdym z wariantów umieszcza się po lewej stronie numer wariantu,

3) pouczenie o sposobie głosowania.

2. W razie poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy, na karcie do głosowania zamieszcza się kolejno wszystkie postawione pytania lub warianty, z zachowaniem wymagań określonych w ust. 1 pkt 2.

3. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie.

4. Karta do głosowania powinna być opatrzona pieczęcią rady gminy, która postanowiła o przeprowadzeniu tego referendum.

Art. 27. Referendum przeprowadza się w obwodach głosowania ustalonych dla wyborów do rad gmin.

Art. 28. Kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem referendum ustala rada gminy lub wojewódzki komisarz wyborczy postanawiający o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania rady. Kalendarz czynności podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaniu do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo w niej przyjęty.

Art. 29. Referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania.

Art. 30. 1. Wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej referendum oddano więcej niż połowę ważnych głosów.

2. Wynik referendum w sprawie samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne jest rozstrzygający, jeżeli za samoopodatkowaniem padło co najmniej 2/3 ważne oddanych głosów.

Art. 31. Głos jest nieważny, jeżeli:

- 1) na karcie do głosowania nie zaznaczono żadnej odpowiedzi,
- 2) na karcie do głosowania zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź na dane pytanie,
- 3) karta została przekreślona.

Art. 32. 1. Nieważne są karty do głosowania:

- 1) inne niż urzędowo ustalone bądź nie opatrzone właściwą pieczęcią,
- 2) podarte całkowicie na dwie lub więcej części.

2. Poczynienie na karcie do głosowania dodatkowych uwag lub innych dopisków nie pociąga za sobą skutków prawnych, a w szczególności nie wpływa na ważność karty.

Art. 33. W razie poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy, komisje terytorialna i obwodowe ustalają liczbę głosów oddzielnie dla każdego pytania lub wyboru wariantu.

Art. 34. 1. Po zakończeniu głosowania obwodowa komisja sporządza protokół wyników głosowania w obwodzie, zawierający liczbę:

- 1) osób uprawnionych do głosowania,
- 2) oddanych głosów,
- 3) głosów nieważnych,
- 4) głosów ważnych,
- 5) głosów oddanych na poszczególne zaproponowane rozwiązania.

2. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji, obecne przy jego sporządzeniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

Art. 35. 1. Po ustaleniu wyników głosowania terytorialna komisja sporządza protokół wyniku referendum, który zawiera:

- 1) łączne dane liczbowe w sprawach, o których mowa w art. 34 ust. 1, z terenu całej gminy,
- 2) wynik referendum.

2. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji, obecne przy jego sporządzeniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

Art. 36. Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu wyników referendum terytorialna komisja podaje je do wiadomości publicznej w lokalach głosowania, siedzibie urzędu gminy i prasie lokalnej.

Art. 37. Jeżeli referendum zakończy się wynikiem rozstrzygającym w sprawie poddanej referendum, rada gminy niezwłocznie podejmie czynności w celu jej realizacji.

Art. 38. 1. W terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników referendum każdy uprawniony do wzięcia w nim udziału mieszkaniec gminy może wnieść protest, jeżeli dopuszczono się naruszenia przepisów niniejszej ustawy, a naruszenie to mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik referendum.

2. Protest wnosi się na piśmie do właściwego sądu wojewódzkiego. Wnoszący protest formułuje w nim zarzuty, podaje dowody i uzasadnia go.

3. Jeżeli protest nie spełnia warunków, o których mowa w ust. 2, sąd wojewódzki pozostawia go bez dalszego biegu.

4. Sąd wojewódzki rozpatruje protesty w ciągu 14 dni w trybie postępowania nieprocesowego w składzie 3 sędziów z udziałem wnoszącego protest i przedstawiciela komisji. Na postanowienie sądu nie przysługują środki odwoławcze.

5. W przypadku uwzględnienia protestu stosuje się odpowiednio art. 107 i 108 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. — Ordynacja wyborcza do rad gmin (Dz. U. Nr 16, poz. 96 i z 1991 r. Nr 53, poz. 227).

Art. 39. Uznanie uchwały rady gminy w sprawie przeprowadzenia referendum za sprzeczną z prawem w trybie art. 91 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95, Nr 32, poz. 191, Nr 34, poz. 199, Nr 43, poz. 253 i Nr 89, poz. 518 oraz z 1991 r. Nr 4, poz. 18) jest równoznaczne z unieważnieniem wyników referendum.

Art. 40. 1. Z zastrzeżeniem art. 38 ogłoszenie wyników referendum rozstrzygających o odwołaniu rady gminy przed upływem kadencji oznacza zakończenie działalności tej rady.

2. Nowe wybory do rady gminy przeprowadza się zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. — Ordynacja wyborcza do rad gmin (Dz. U. Nr 16, poz. 96 i z 1991 r. Nr 53, poz. 227).

3. Odwołanie rady gminy jest równoznaczne z rozwiązaniem zarządu gminy. Prezes Rady Ministrów wyznacza wówczas osobę, która do czasu wyboru nowych organów gminy pełni funkcję tych organów.

Art. 41. Koszty referendum pokrywa się z budżetu gminy. Nie dotyczy to czynności podejmowanych przez wojewódzkiego komisarza wyborczego.

Rozdział 6

Przepisy końcowe

Art. 42. W sprawach nie uregulowanych niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 8 marca 1990 r. — Ordynacja wyborcza do rad gmin (Dz. U. Nr 16, poz. 96 i z 1991 r. Nr 53, poz. 227).

Art. 43. W sprawach uregulowanych niniejszą ustawą nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 6 maja 1987 r. o konsultacjach społecznych i referendum (Dz. U. Nr 14, poz. 83).

Art. 44. W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95, Nr 32, poz. 191, Nr 34, poz. 199, Nr 43, poz. 253 i Nr 89, poz. 518 oraz z 1991 r. Nr 4, poz. 18) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 12 w ust. 1 wyraz „lokalnego” zastępuje się wyrazem „gminnego”,
- 2) w art. 13 ust. 1 i 3 otrzymują brzmienie:
„1. Referendum przeprowadza się z inicjatywy rady lub na wniosek co najmniej 1/10 mieszkańców uprawnionych do głosowania.”
„3. Referendum w sprawie odwołania rady gminy przed upływem kadencji przeprowadza się na zasadach określonych w ust. 1 i 2.”.

Art. 45. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*